

OPEN MONUMENTENDAG
GEMEENTE WESTERKWARTIER

zaterdag 11 september 2021

thema:

***“MIJN MONUMENT is
JOUW MONUMENT”***

INHOUDSOPGAVE

3. *Open Monumentendag 2021*
5. *Website in nieuwe jas*
6. *Kerk van Fransum: parel in Middag-Humsterland*
8. *Poldermolen De Eolus viert 200 jarig bestaan*
10. *Landgoed Pabema: mooiste herbestemde boerderij*
13. *Open Monumenten in de Gemeente Westerkwartier*
31. *Open Monumentendag en COVID-19*

Stichting Open Monumentendag Gemeente Westerkwartier

www.openmonumentendagwesterkwartier.nl

Uitgave van Stichting Open Monumentendag Gemeente Westerkwartier

Tekst: Ruud de Jong en Lex van Wijngaarden

Foto's: eigen archief, Stichting Oude Groninger Kerken,
facebookpagina's Pabema en De Eolus

Bestuur van de stichting:

<i>Arnold Bloem</i>	<i>Marum</i>	<i>voorzitter</i>
<i>Jur Engels</i>	<i>Tolbert</i>	<i>secretaris</i>
<i>Ruud de Jong</i>	<i>Ezinge</i>	<i>penningmeester</i>
<i>Lieke van Poucke</i>	<i>Opende</i>	<i>lid (websitebeheer)</i>
<i>Lex van Wijngaarden</i>	<i>Niehove</i>	<i>lid (programmaboekje)</i>

11 september 2021

OPEN MONUMENTENDAG

Ook dit jaar vindt in de Gemeente Westerkwartier weer de jaarlijkse Open Monumentendag plaats, zoals gebruikelijk op de tweede zaterdag van september. De organisatie van de dag berust bij het bestuur van de Stichting Open Monumentendag Gemeente Westerkwartier, maar in feite wordt de Open Monumentendag vooral mogelijk gemaakt door de vele eigenaren en beheerders die de monumenten openstellen en bezoekers ontvangen, rondleiden en ter plekke van informatie voorzien.

De Gemeente Westerkwartier kent een groot aantal rijksmonumenten en een kleiner aantal gemeentelijke monumenten. Daarnaast zijn er opmerkelijk veel (acht!) beschermde dorpsgezichten: Aduard, Enumatil, Ezinge, Feerwerd, Garnwerd, Niehove, Saaksum en Tolbert. Vanwege de maatregelen rond het coronavirus doen er dit jaar helaas minder monumenten mee dan vorige jaren. Sommige monumenten zien simpelweg geen mogelijkheid om corona-maatregelen toe te passen, andere zijn ook te klein om mensen op een verantwoorde wijze te kunnen ontvangen. Niettemin zijn we blij dat er toch een 35-tal monumenten hun deuren openen. Verderop in dit boekje vindt u een overzicht van alle monumenten die u op 11 september kunt bezoeken, de meeste van 10 tot 17 uur, tenzij anders aangegeven. U kunt deze ook vinden op onze website www.openmonumentendagwesterkwartier.nl

JAARTHEMA 2021

Ieder jaar wordt er een thema gekozen voor Open Monumentendag. De European heritage day (EHD) heeft voor 2021 het jaarthema ‘inclusive heritage’ meegegeven, met als ondertitel ‘heritage for everyone’. De Nederlandse interpretatie daarvan is *‘mijn monument is jouw monument’* - een vrije vertaling van *‘mi casa es su casa’* (*mijn huis is jouw huis*).

Het gaat dit jaar niet om een bepaald type monument dat wordt uitgelicht, maar veeleer om de aanpak: hoe bereiken we een zo groot mogelijk publiek met Open Monumentendag en hoe zorgen we dat iedereen zich welkom voelt? Net zoals je kan zeggen dat het land van een boer is, maar het landschap van ons allemaal; zo is het monumentale bouwwerk doorgaans eigendom van een persoon of een organisatie, maar de monumentaliteit gaat ons allen aan. Erfgoed is van ons allemaal. In die zin straalt deze slogan ook generositeit uit: “het is fijn als je van mijn monument kunt meegenieten”.

Overigens zijn veel monumenten inmiddels eigendom van organisaties die het algemeen nut dienen en behoren zij in feite tot ons collectieve erfgoed. Denk aan de vele kerken die zijn ondergebracht bij Stichting Oude Groninger Kerken of molens in beheer van Stichting De Groninger Poldermolen.

Het is mooi dat ook dit jaar weer een groot aantal eigenaren bereid is het monument dat zij mogen beheren open te stellen voor het publiek; voor u en mij. Dat geldt zeker voor een aantal particuliere eigenaren die hiermee het jaarthema in het bijzonder waarmaken: *“mijn monument is (ook) jouw monument”*.

EN DE STEUNPILAAR GAAT DIT JAAR NAAR....

De voormalige Stichting Open Monumentendag Zuidhorn is begonnen met het jaarlijks toekennen van deze ‘onderscheiding’ aan een persoon of organisatie, die zich belangeloos heeft ingezet voor het stimuleren van de belangstelling voor monumenten in het algemeen, dan wel voor de eigen locatie. De Stichting Open Monumentendag Westerkwartier heeft dit initiatief overgenomen. Vorig jaar werd de Steunpilaar toegekend aan de Samuël Levie Stichting c.q. het Joodse Schooltje in Leek, mede in verband met de herdenking van 75 jaar vrijheid.

Dit jaar valt de eer te beurt aan de **Vroedschap Fransum** vanwege het feit dat dit college inmiddels 50 jaar het beheer van het kerkje van Fransum verzorgt. Daarbij gaat het niet alleen om de dagelijkse openstelling van dit prachtige monument voor mensen die de wierde Fransum bezoeken, maar ook om het organiseren van een gevarieerd aanbod aan muziek en andere kunstuitingen, waardoor het kerkje nog altijd op een mooie en gepaste wijze wordt gebruikt. Voor meer informatie over het kerkje van Fransum en het werk van de Vroedschap verwijzen we naar het hierna volgende artikel.

DANK

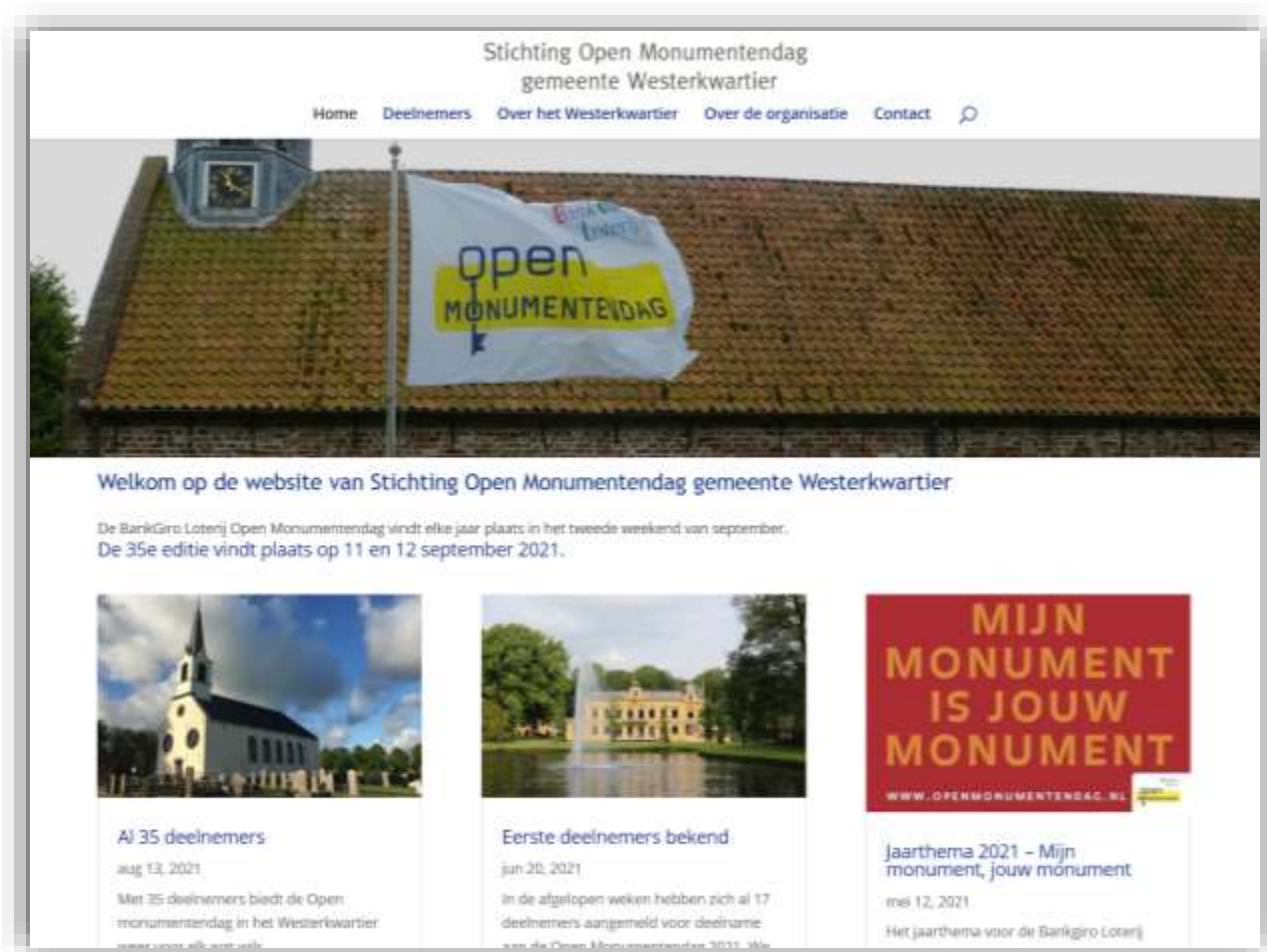
Open Monumentendag 2021 wordt mede mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van de Gemeente Westerkwartier en de Rabobank Noordenveld West Groningen.

Wij wensen u een plezierige en leerzame Open Monumentendag toe!

*Bestuur Stichting Open Monumentendag
Gemeente Westerkwartier*

WEBSITE IN NIEUWE JAS

Met financiële steun van Rabobank Noordenveld West Groningen kon de website van Stichting Open Monumentendag Gemeente Westerkwartier geheel opnieuw opgebouwd worden. Bestuurslid Lieke van Poucke en ontwerpster Sylvia Westerhuis hebben hier vele uren aan besteed.

Op de vernieuwde website vindt men een beschrijving van het Westerkwartier met op de kaart een overzicht van alle rijks- en gemeentelijke monumenten in de gemeente.

Daarnaast een actueel overzicht van alle monumenten die deelnemen aan Open Monumentendag met achtergrondinformatie en eventuele verwijzing naar de eigen website. Bovendien is er een link naar googlemaps, zodat u ieder monument kunt localiseren op de kaart.

Kijk voor de actuele deelname van monumenten aan Open Monumentendag 2021 op:

www.openmonumentendagwesterkwartier.nl

of scan de QR-code:

De kerk van Fransum

Een onopvallend pareltje in Middag-Humsterland

Tijdens de Open Monumentendag Gemeente Westerkwartier van 2021 doet voor het eerst de kerk van Fransum mee. Door haar locatie, zorgvuldig weggestopt in het dunbevolkte achterland van Den Ham, is de kerk geen in het oog springend bouwwerk. Bijzonder is zij echter wel. Dat maakt het monument een goed bewaard geheim van het Middag-Humsterland.

De benaming ‘Kerk van Fransum’ wekt de indruk van een kerk in een dorp. Het kerkje staat echter met slechts 1 boerderij en 1 huis op de wierde. Dit heeft alles te maken met haar ontstaansgeschiedenis. De monniken van het Cisterciënzer klooster in Aduard lieten het in de dertiende eeuw verrijzen en namen het kerkje in gebruik.

Toen de Reformatie tussen 1590 en 1600 zijn intrede deed in de Ommelanden, kwamen de bezittingen van het klooster in handen van de Provincie van Stad en Lande. Vanuit de opbrengsten van de bezittingen van het voormalige klooster werd door de Provincie het onderhoud en herstel van kerken en de aanstelling van predikanten betaald. Omdat de bezittingen van Fransum gering waren, moest de Provincie bijspringen. Begin 19^e eeuw zou het Koninkrijk der Nederlanden die schone taak overnemen.

De kerkelijke gemeente Fransum was van zo'n geringe omvang dat er al vanaf de totstandkoming van het kerkgebouw gecombineerd moest worden met achtereenvolgens Feerwerd, Aduard en Den Ham. Vanaf 1909 werd er niet meer gekerkt in Fransum en dat bleek onvermijdelijk: tijdens de laatste dienst gaf slechts één kerkganger acte de présence. Dit kwam de staat van onderhoud van de kerk in Fransum niet ten goede. De staat stopte met haar bijdrage aan de instandhouding. In de jaren 1940 brachten particulieren, de gemeente Aduard, de provincie en het Rijk middelen bijeen voor een restauratie, die in 1950 afgerond werd.

Na enkele jaren dienst te hebben gedaan als 'beziinningscentrum', kwam de kerk vanaf 1968 achtereenvolgens in het bezit van de Nederlandse Monumentenstichting en de Stichting Oude Groninger Kerken, die het in bruikleen gaven aan de Vereniging voor Huismuziek. Uit de lokale vertegenwoordigers van deze Vereniging is in 1971 de Vroedschap Fransum ontsproten, die het beheer van het kerkje op zich heeft genomen. Met enige regelmaat werden en worden er concerten georganiseerd.

Een poging om het kerkje op te nemen in het Openluchtmuseum in Arnhem sneuvelde voortijdig. Gelukkig maar, want daardoor heeft eenieder de gelegenheid om het kerkje op 11 september te bezoeken in haar natuurlijke habitat: op de wierde van Fransum. Wie dat doet kan naast het fraaie panorama ook nog iets heel bijzonders zien: Fransum heeft namelijk een unieke, van kloostermoppen gemetselde laatgotische preekstoel. Daarmee is het de enige kerk in de provincie met een in de Middeleeuwen gemetselde bakstenen kansel.

Bron: Website Vroedschap Fransum, website kerk Fransum.

Bezoek de Jubilaris

Poldermolen De Eolus in Den Ham viert 200 jarig bestaan

Onder de deelnemende Westerkwartierder monumenten van de Open Monumentendag 2021 bevindt zich een jubilaris. Poldermolen De Eolus - volgens de postcode gelegen in Den Ham, maar in de praktijk te vinden aan het Aduarderdiep - bestaat dit jaar 200 jaar. Een goede reden om dit monument eens wat nader bij u te introduceren.

De Eolus is zoals wel meer molens op toepasselijke wijze vernoemd naar Aeolus, de Griekse god van de Wind. In 1821 werd de molen gebouwd nadat een aantal lokale boeren hiertoe in 1818 had verzocht met als doel om de Fransumpolder te bemalen. Dit is het gebied dat zich bevindt tussen Aduard, Den Ham, Fransum en het Aduarderdiep.

Sinds de jaren 1980 verzorgt een gemaal dit werk, maar de molen draait nog op wekelijkse basis en draagt zo nog steeds haar steentje bij. In 2009 onderging De Eolus haar laatste restauratie. De Rijksdienst voor

Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten stelde toen geld beschikbaar voor onder meer een nieuw wiekenkruis.

De molen is tegenwoordig eigendom van de Stichting De Groninger Poldermolens. Rob Hoving is sinds 2013 aan de Eolus verbonden als vrijwillig molenaar. Bovendien is hij met zijn gezin woonachtig in het huis dat zich naast de molen bevindt. Dit huis is in 1895 aan de molenlocatie toegevoegd.

Zijn er nog bijzonderheden te vermelden die deze molen onderscheiden van soortgelijke poldermolens? Dat is het geval.

Voor de bouw van het genoemde huis woonde de molenaar met zijn gezin in de molen, die toch van bescheiden omvang is. Elders in de provincie Groningen was bewoning van poldermolens niet gebruikelijk, en in dat opzicht is de Eolus dus een wat vreemde eend in de bijt. Dit gegeven komt terug in het uiterlijk van de molen. Bijzonder zijn de relatief grote ramen in de veldmuren, die nodig waren om bewoning op een prettige manier mogelijk te maken. Deze vinden we niet terug in soortgelijke molens. Dat geldt ook voor het aardappelkeldertje.

Molenaar Rob Hoving heeft de afgelopen jaren archiefonderzoek gedaan naar de geschiedenis van De Eolus. Zijn bevindingen legde hij vast in een boek, dat door

Stichting De Groninger Poldermolens werd uitgegeven ter ere van het 200-jarig bestaan van de molen. Het is voor € 15,00 te koop in de molen. Een aanrader voor wie na een bezoek meer wil weten.

Bronnen:

- *Website degroningerpoldermolens.nl*
- *Enkele publicaties van RTV Noord en de Streekkrant rondom het jubileum van de molen.*

Landgoed Pabema

Mooiste herbestemde boerderij van Nederland

Eén van de deelnemende monumenten dit jaar is Landgoed Pabema (met klemtoon op de eerste lettergreep) aan de Zuiderweg te Zuidhorn. Wim Pastoor en Annie-Evie Beukema kochten de kop-hals-rompboerderij en het omliggend land in 1998. Na vele jaren in de Randstad wilden zij graag terug naar het Groninger platteland, waar zij beiden ook zijn opgegroeid: buiten wonen, maar dan wel dichtbij de stad. Wim en Annie-Evie vonden het een uitdaging om de monumentale, geheel omgrachte boerderij in oude glorie te herstellen. Dat was ook wel nodig, want van het oorspronkelijke interieur uit begin 19^e eeuw was weinig meer over. “Alles was betimmerd met hardboard en gipsplaat; echt een woonhuis van een grote familie met een boerenbedrijf”, aldus Wim.

De renovatie van het grote pand, die grotendeels eigenhandig werd uitgevoerd, nam heel veel tijd in beslag. En omdat het een rijksmonument is, moesten er veel vergunningen geregeld worden. Het renovatieproces was een ware ontdekkingstocht. Naarmate het woongedeelte verder gestript werd, kwamen er meer oude details tevoorschijn. Annie-Evie: “Zo ontdekten we achter een wand een nog complete bedstede. Die hebben we weer in gebruik genomen, maar dan wel na hem wat groter te hebben gemaakt, zodat ook lange mensen er in kunnen slapen”. Na vier jaar renoveren en restaureren kon het huis betrokken worden, maar ook daarna moest er nog veel gebeuren om de 19^e eeuwse uitstraling te herstellen. Pronkstuk is de blauwe kamer, wellicht de enige in Nederland. Wim verklaart: “Blauwe verf was eertijds zeldzaam, omdat het van halfedelstenen werd gemaakt. Daardoor was het vrijwel onbetaalbaar”.

Om de boerderij in oude luister te herstellen is gebruik gemaakt van veel authentiek materiaal afkomstig uit verschillende oude boerderijen. Annie-Evie: “Toen we er aan begonnen hebben we ons niet gerealiseerd wat het allemaal inhield, maar ook niet hoeveel moois er uit zou kunnen

voortkomen”. Wim en Annie-Evie hebben veel eer van al hun inspanningen. In het jaar van de boerderij in 2013 werd de boerderij verkozen tot “Mooiste herbestemde boerderij van Nederland”. Inmiddels is in de voormalige schuur ook een erfgoedlogies B&B gerealiseerd, zodat gasten kunnen meegenieten van deze bijzondere plek.

Niet alleen de boerderij, maar ook het omliggende erf is grondig onder handen genomen. Geen gering karwei, want het terrein meet 20.000 m². Om te beginnen is de gracht rondom de boerderij uitgediept en verbreed tot de oorspronkelijke vorm en aldus in oude staat teruggebracht. Aan de voorzijde van de boerderij werd een hoogstam fruitboomgaard aangelegd en aan de overzijde van de gracht een zogenaamde overtuin in neoclassicistische stijl met een bloemen-, moes- en kruidentuin, slingerperk en een muurkas naar oud model. Blickvanger zijn de in driehoeken gesnoeide lindhagen langs het toegangspad. Ze worden afgewisseld met in omgekeerde driehoeken geknipte lindebomen, waardoor haag en bomen als puzzelstukjes in elkaar lijken te passen.

Annie-Evie vertelt: “Bij ons vorige huis hadden we maar een klein tuintje, dus heel veel ervaring met tuinieren hadden we niet. Maar door ons goed in de verschillende tuinstijlen te verdiepen hebben we gaandeweg de tuin vormgegeven”. Hun eigen ideeën lieten ze aanvullen door tuinontwerper wijlen Klaas Noordhuis uit Leens. Onlangs is de tuin gecompleteerd met een duivenslagpoort, zoals er vroeger op grote Groninger boerderijen wel meer stonden. In 2009 hebben de tuin en de bijbehorende landerijen een landgoedstatus gekregen, wat tamelijk uitzonderlijk is voor een nieuw aangelegde tuin.

Na meer dan 20 jaar werk is het project Pabema nog steeds niet af. “Dat is ook niet bedoeling”, aldus Wim met een glimlach: “het is een proces waarvan we blijven genieten. Anders hadden we er ook niet aan moeten beginnen”.

Al met al is het mooi dat Landgoed Pabema dit jaar ook opengesteld is op Open Monumentendag, omdat de eigenaren hiermee het thema van dit monumentenjaar echt waar maken: “wij stellen ons monument graag open, zodat ook anderen kunnen meegenieten”.

Over Pabema zijn artikelen verschenen in verschillende tijdschriften en tevens zijn enkele jaren geleden twee uitzendingen van Binnenstebuiten aan dit juweel gewijd. Voor meer informatie: www.landgoedlogiespabema.nl

Bronnen:

- Website landgoedpabema.nl
- Website wonenenco.nl
- Uitzendingen binnenstebuiten.kro-ncrv.nl (18-2-2016 en 21-9-2016)

Open Monumenten in de Gemeente Westerkwartier

Tenzij anders vermeld zijn onderstaande monumenten open voor publiek op zaterdag 11 september van 10.00 tot 17.00 uur.

Meer informatie over de monumenten in de Gemeente Westerkwartier kunt u vinden op:
www.openmonumentendagwesterkwartier.nl

Openstelling van onderstaande monumenten is onder voorbehoud. Vanwege (mogelijk nieuwe) regels rond Covid-19 kan het zijn dat beheerders alsnog moeten besluiten om hun monument niet open te stellen.

ADUARD

Burg. Seinenstraat 42

ABDIJKERK

De monumentale Abdijskerk is een uniek overblijfsel van het voormalige Cisterciënzer klooster, waarvan de bouw werd voltooid in 1297. Het gebouw dat momenteel in gebruik is als Nederlands-hervormde kerk, heeft hoogst-waarschijnlijk in het klooster dienst gedaan als ziekenzaal voor de monniken.

De abdij van Aduard was in de middeleeuwen een rijk, machtig en in de verre omtrek geroemd bolwerk. De abdij heeft een duidelijk stempel gedrukt op het omliggende gebied door het bezit van zeer uitgestrekte landerijen. Het klooster trad in 1192 toe tot de orde der Cisterciënzers, die toen reeds honderd jaar bestond. Schutspatroon was de heilige Sint Bernardus, waarnaar het huidige kloostermuseum de Sint Bernardushof in Aduard vernoemd is. In 1594 werd het Aduarder klooster opgeheven, nadat het in 1580 al grondig verwoest was. Alle “kloostermoppen” (grote handmatig gebakken stenen) uit de abdijsmuren zijn over een heel groot gebied verspreid geraakt en worden vandaag de dag nog in veel oude muren aangetroffen. De kerk bezit onder andere een preekstoel uit 1723, een koorafsluiting uit de 18-de eeuw, een vloer van middeleeuwse tegels en een klok uit 1554. De kerkbanken en de preekstoel werden in de 18-de eeuw geschonken door het geslacht Lewe van Aduard.

ADUARD

Hofstraat 45

KLOOSTERMUSEUM

In één van de oudste huizen van Aduard is museum Sint Bernardushof gevestigd. Hier kunt u meer te weten komen over de geschiedenis van het grote Cisterciënzer klooster dat ooit in Aduard heeft gestaan. Naast de informatie over het kloosterterrein met de verschillende gebouwen (maquette) wordt u verteld over het leven en werk van

de monniken en hun invloed op het landschap.

Tijdens Open Monumentendag krijgt u 50% korting op de entreprijs van het museum

DEN HAM

Aduarderdiep 1

POLDERMOLEN DE EOLUS

De Eolus is een poldermolen aan de westzijde van het Aduarderdiep, ten noorden van Aduard en ten oosten van Den Ham en Fransum. De molen werd in 1821 gebouwd en bleef tot in de jaren tachtig van de twintigste eeuw op windkracht in bedrijf als hoofdbemaling van de Fransumpolder. De molen viert dit jaar zijn 200 jarig bestaan. Ter gelegenheid hiervan is een boek uitgebracht, dat te koop is in de molen. (zie ook artikel op pagina 8).

Bij voldoende wind zullen de wieken draaien en draait de grote watervijzel het polderwater omhoog. De molenaar verzorgt rondleidingen. In en bij de molen zijn modelmolens en molenonderdelen te bezichtigen.

DEN HAM

Sietse Veldstraweg 25

PILOERSEMABORG

De Borg Piloersema wordt ook Hamsterborg genoemd. In 1633 werd de borg waarschijnlijk iets ten noorden van het vroegere Piloursema (die dateerde uit de 16-de eeuw) geheel herbouwd voor Johan de Mepsche en Aylke tho Nansum. Het grootste deel van wat er toen is neergezet, staat er nog steeds. In 1699 werd de borg verkocht aan boeren en in 1838 kwam Piloursema in handen van Tonnis Bartels Wierenga, die tijdens zijn leven een uitgebreid bezit wist op te bouwen van zeven boerderijen, waaronder de borg, met in totaal zo'n 300 bunder land. In 1998 en 1999 werd de borg grondig gerenoveerd en kreeg het een

horeca-bestemming (restaurant en erfgoedlogies). Toch is nog heel goed de agrarische bestemming van het vroegere borgcomplex aan de gebouwen af te lezen. Het woongedeelte van de borg is gesloten voor het publiek. Eigenaar van de borg is de Stichting Wierenga van Hamsterborg.

DEN HORN

Dorpsstraat 7

KERK

Het kerkje is - getuige de gevelsteen - gebouwd in 1862. Het verving een eerdere kerk, die in de buurt van het kerkhofje aan het einde van de Kerkweg stond. De kerk werd gebouwd in de tijd dat de scheepswerven begonnen met het gebruik van gietijzer. Architecten namen dit over en zo zien we in deze kerk veel gietijzeren decoraties: de roosters in het plafond, de versieringen aan de banken voor ouderlingen en de

banken voor kerkgangers in de kerk, het gietijzeren doopvont met messing schaal en de halfronde ramen. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

EZINGE

Torenstraat 46

KERK

Romaanse zaalkerk en de vrijstaande toren zijn in de 13-de eeuw gebouwd op een wierde. Aan de zuidkant was een ingang voor mannen en aan de noordkant een ingang voor vrouwen, maar deze

zijn allebei dichtgemetseld. Dat gebeurde ook met de aparte ingang voor priesters, ook aan de zuidkant. Aan de westzijde bevinden zich twee eveneens weer dichtgemaakte ingangen met een gotische vorm. In de kerk is een orgel met één klavier, in 1793 waarschijnlijk gebouwd door H.H. Freytag, een leerling van orgelbouwer Hinsz. De kerk is gerestaureerd in 1959. In de periode 2011-2013 werden kerk en orgel opnieuw gerestaureerd. Het gebouwtje bij de toren was oorspronkelijk een kosterij annex schooltje en is nu vergaderruimte.

FEERWERD

Menthaweg 3

MOLEN JOESWERT

Pel- en korenmolen De Joeswert is een achtkante stellingmolen op een stenen onderbouw. De molen beschikt over drie paar maalstenen voor het malen van meel en twee pelstenen waarmee gerst tot gort kan worden gepeld. De molen is nog steeds beroepsmatig in gebruik en daarom zijn er nog verschillende ambachtelijke werktuigen aanwezig.

De molen is gebouwd in 1855 en kreeg in 1900 zelfzwichting op de buitenroede en 1904 ook op de binnenroede. Daarbij zijn de wieken voorzien van draaibare kleppen die, al naar gelang van de wind, zich openen en sluiten.

*Bij gunstige weersomstandigheden zal de molen draaien.
In de molenwinkel worden molen- en streekproducten verkocht. Er is een uitgebreid assortiment te koop, waaronder biologische streekproducten.*

FEERWERD

Valgeweg 3

JACOBUSKERK

De kerk, genoemd naar Jacobus de Meerdere, is in de eerste helft van de 13e eeuw gebouwd. Door het pleisterwerk zijn de kloostermoppen niet meer zichtbaar. Ramen en pleisterwerk stammen uit de 19e eeuw. De kromgetrokken toren is in 1859 aan de kerk toegevoegd, het torenuurwerk in 1929. Het eenvoudige en stijlvolle interieur kreeg zijn uiteindelijke vorm in de 19e eeuw. De vloer is aangebracht tijdens de restauratie van 1992. Aan het wijken van noord- en zuidmuur is te zien dat de kerk overwelfd

is geweest. Nu is het binnenste gedekt door een houten zoldering. Meubilair en zerken in de vloer zijn deels 17e eeuws. De kerk, eigendom van Stichting Oude Groninger Kerken, is een officieel “Rustpunt”, waar passanten even kunnen verpozen en zelf een kop koffie of thee kunnen zetten.

[ook open op zondag 12 september]

FRANSUM / DEN HAM KERK

Fransumerweg 4

Als enige kerk in de provincie Groningen heeft Fransum een gemetselde bakstenen preekstoel uit de middeleeuwen. Dit eenzaam gelegen kerkje is gebouwd voor de cisterciënzer monniken van Aduard. Aanvankelijk met een romaans schip met drie traveeën. Een daarvan is later vervangen door een driezijdig gesloten koor. Westgevel en laatgotische koor zijn in de 16e eeuw gebouwd. De 17e eeuwse

dakruiter heeft een achtkantige lantaarn. Bij de restauratie van 1949-1950 zijn de later ingebroken grote vensters van het schip vervangen door een drietal kleinere vensters. De wierde is nooit bebouwd; het was eigen terrein van de monniken. Het kerkje wordt beheerd door de in 1971 opgerichte “Vroedschap Fransum” De ruimte wordt regelmatig verhuurd voor concerten en bijeenkomsten (zie ook artikel op pagina 6).

*Op zondag 12 september is er om 15.30 uur een uitvoering van het
Laurens Moreno Ensemble met Hongaarse muziek.*

Reserveren verplicht. Kaartverkoop: www.laurensmoreno.com

GARNWERD

Burg. Brouwersstraat 1

LIUDGERKERK

De romano-gotische Liudgerkerk op een wierde stamt waarschijnlijk uit de 12-de of 13-de eeuw. Bij een restauratie in 1976 werd ontdekt dat de romano-gotische koorsluiting ergens uit de 13-de eeuw moest stammen. De grote vensters aan noord- en zuidkant zijn na de Hervorming aangebracht. De kerk heeft aan de westkant een forse

zadeldaktoeren uit de 18-de eeuw; waarschijnlijk stond er eerder een oudere toren. Binnen is de kerkruijnte gedekt door een houten tongewelf; ongetwijfeld heeft de kerk oorspronkelijk stenen gewelven gehad. De kerk heeft fraai meubilair uit de 17-de en 18-de eeuw. Het orgel werd in 1809 gebouwd door L. van Dam en in 1867 bekroond met gipsen beelden van de hand van S. van Lekkum. Van links naar rechts worden geloof, hoop en liefde uitgebeeld. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

[ook open op zondag 12 september]

GARNWERD

Hunzeweg 38

MOLEN DE MEEUW

De achtkante korenmolen De Meeuw is een stellingmolen op een stenen onderbouw. Het is in 1851 gebouwd op de dijk van het Reitdiep. De bovenkruier heeft oudhollands hekwerk met zeilen op de wieken. Tijdens het malen brak in 1942 een roede. Bij het herstel werden de roeden verdekkerd en van zelfzwichting voorzien. Sindsdien wordt

de molen De Meeuw genoemd. Na een periode van verval volgde een uitgebreide restauratie in 1967-1969. Daarbij werden de zelfzwichting weggehaald en de roeden weer oudhollands opgehekt, waarschijnlijk omdat men dit origineler en mooier vond. Rond 1978 kreeg de molen deels een nieuw binnenwerk, waarbij onder andere een deel van het maalwerk werden vervangen.

GRIJPSKERK

Molenstraat 33

MOLEN DE KIEVIET

Molen De Kievit is een markante stellingmolen uit 1899 en gebouwd door molenmaker Noordewier te Niezijl. De molen staat op een vierkante houten onderbouw. Boven in de molen zijn de oude pelstenen verwijderd, maar een koppel maalstenen doet nog prima zijn werk.

Wij hopen op een mooie wind om de wieken in beweging te krijgen. De Stichting Kluften en Waarden is, als

beheerder van (een deel van) dit monument, aanwezig op de begane grond. De Stichting verzorgt op deze dag de catering voor bezoekers: koffie, thee, fris, koek, en een stoel om even uit te rusten van de beklimming van de trappen in de molen die leiden naar een prachtig uitzicht over Grijpskerk en omgeving. Voor geïnteresseerden is er een boekje beschikbaar waarin de geschiedenis van deze molen wordt beschreven. Ter inzage ligt een overzicht van monumentale panden in Grijpskerk die weliswaar (nog) geen monument zijn, maar die dat predicaat eigenlijk wel verdienen. Tot slot is er voor de fietsers een fietspomp, een bandenplakker(set) en een oplaadpunt voor de e-bike beschikbaar en de er is een toilet.

GROOTEGAST

Rondweg 21

WITTE KERKJE

Het witte zaalkerkje uit de 17-de eeuw heeft een bepleistering uit 1829, toen de kerk werd verbouwd. Boven de ingang zitten twee ronde vensters; in de topgevel zit eveneens een kleiner rond venster met daarboven een opvallende dakruiter. Er zijn tien grote rondboogvensters, die veel licht binnenlaten. De preekstoel stamt uit 1706 en is in 1903 overgebracht uit de afgebroken kerk van Oude Appelscha. Naast deze preekstoel staat de oorspronkelijke, helaas gescheurde luidklok uit 1611. In 2005 is het interieur vernieuwd en

alleen het tongewelf en de onderliggende kroonlijst zijn nog origineel.

In 1988 is een pijporgel in de kerk geplaatst, een huisorgel van de firma Flentrop. Tot die tijd stond er een harmonium achter een loos orgelfront. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

LEEK

Nienoord 1

BORG NIENOORD

Het landhuis is in 1884 opgetrokken op de plaats van een vroegere borg. In het pand zijn twee 17-de eeuwse toegangspoortjes opgenomen. Op de bovenverdieping bevindt zich een door Hermannus Collenius beschilderde wand van de vroegere balzaal. De toegang tot het borgterrein wordt gevormd door een gebeeldhouwde zandstenen poort uit 1708. In het park

staat een rechthoekig tuinhuis, een restant van de oranjerie. Alle vier wanden zijn in de 18-de eeuw als schelpengrot ingericht.

De tuin en de schelpengrot van Nienoord zijn tijdens Open Monumentendag vrij te bezoeken.

De rest van het museum is toegankelijk tegen normale entreprijs.

Op 12 september van 11 tot 17 uur: Nationale Draaiorgeldag en om 20 uur concert van Musica Antiqua Nova in het rijtuigmuseum

www.museumnienoord.nl/agenda/

LETTELBERT

Hoofdstraat 162

ICONENKERKJE

Het kerkje stamt vermoedelijk uit het begin van de 13-de eeuw. Het is gefundeerd op veldkeien. Het was een eenvoudig zaalkerkje dat eerst recht gesloten was, maar rond 1500 de huidige veelzijdige koorsluiting kreeg. In westelijke richting is de kerk waarschijnlijk langer geweest. De huidige westgevel en eenvoudige dakruiter zijn 19-de eeuws. De ingang

heeft een spitsboog met een motief dat waarschijnlijk een stralende zon voorstelt. Preekstoel en herenbanken dateren uit de 17-de eeuw. De kerk is in 1985 gerestaureerd en heeft toen de fraaie kleurstelling gekregen, die gebaseerd is op ontdekkingen tijdens de restauratiewerkzaamheden. De kerk is in gebruik als atelier en lesruimte voor het schilderen en tentoonstellen van iconen. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

[ook open op zondag 12 september]

MARUM

Noorderringweg 41

KERK

De middeleeuwse kerk is ongeveer 800 jaar geleden gebouwd in de oude Romaanse bouwstijl. Daarmee is het gebouw één van de oudste bakstenen kerken in de provincie Groningen. De noordgevel is, waarschijnlijk in 1770, in zijn geheel opnieuw 'beklapt'. Een klamplaag is een laag stenen die op hun kant (zijkant baksteen) tegen een bestaande muur aangebracht

wordt. De klamplaag wordt koud (zonder hechtmateriaal) of met gewone mortel tegen de bestaande muur aangebracht.

Halverwege de 16-de eeuw werd de toren verhoogd met een klokkenzolder en is de huidige kap op het schip aangebracht. Twee forse steunberen zijn in de 18-de eeuw aangebracht om verzakking van de muren te voorkomen. In de kerk bevindt zich een herenbank uit het eerste kwart van de 18-de eeuw en een preekstoel uit 1826. Het schip van de kerk is klein van formaat ten opzichte van het koor dat tegen het schip is aangebouwd. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

[ook open op zondag 12 september van 13.00 tot 17.00 uur]

MIDWOLDE

Hoofdstraat 134

KERK

De kerk is waarschijnlijk gebouwd in de 12-de eeuw en een van de oudste kerken in de provincie Groningen. Hij is opgetrokken uit zogenaamde kloostermoppen. Het koor is 13-de eeuws. De koorsluiting en het bovenste deel van de toren dateren uit de 15-de eeuw. De kerk van Midwolde heeft een interieur van uitzonderlijke betekenis. Dat is te

danken aan de bewoners van de borg Niemoord op het gelijknamige Landgoed in Leek. In opdracht van weduwe Anna van Ewsum maakte Rombout Verhulst in de 17-de eeuw een uniek marmeren praalgraf voor haar overleden man. Verder zijn bezienswaardig de barokke avondmaalstafel, de preekstoel met het vele houtsnijwerk, de rouwborden en de boven de preekstoel verheven Herenbank, met tal van geschilderde familiewapens. Het orgel stamt oorspronkelijk waarschijnlijk uit de borg.

[ook open op zondag 12 september van 11.00 tot 17.00 uur]

NIEBERT

Molenweg 90

KERK

Het monument is een gepleisterde, door lisenen (verticale, decoratieve, iets uit de muur springende stroken zonder voetstuk of bekroning) gelede zaalkerk. Het heeft een rechtgesloten koor en een dakruiter met een achzijdige ingesnoerde spits uit 1773. Afgaande op de nissen in de oostwand heeft de kerk mogelijk een laat-gotische oorsprong, maar het

gebouw is in 1831 ingrijpend verbouwd. Tot de inventaris behoort een door Jan Bitter ontworpen en door Casper Struiwig gesneden preekstoel (1743). Er staat een overhuifde herenbank met het wapen van de familie IJbema, die het nabijgelegen Steenhuis bewoonde. Het huidige orgel werd gebouwd voor de Doopsgezinde kerk van St. Annaparochie en dateert uit 1913. Het orgel werd overgeplaatst naar Niebert en op 8 juni 1941 in gebruik genomen. De kerkvloer bevat grafzerken van de familie Iwema, waarvan de oudste uit 1601 dateren. Om het omringende kerkhof ligt een gietijzeren zerk uit 1873 voor R.L. Zuiderweg en A.J. Schuurman. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

[ook open op zondag 12 september]

NIEBERT

't Pad 15a

IWEMA STEENHUIS (museum)

Iwema Steenhuis is het enige overgebleven steenhuis van de ongeveer 160 steenhuisen die ooit in de provincie Groningen stonden.

Het is genoemd naar de vroegere bewoners. Het steenhuis dateert van rond 1400. Sinds 1988 is dit steenhuis in het bezit van

Stichting het Groninger Landschap. Het woonhuis is niet te bezichtigen. De tuin met oude fruitrassen en de dikste rode beuk van Noord-Nederland is vrij toegankelijk. In het museum - in het schuurgedeelte van het Steenhuis - vindt men een schilder- en bakkersmuseum en winkel, een stijkkamer/huiskamer uit het begin van de 20-ste eeuw, meidenkamer/keuken, schooltje, kapperszaakje, kroegje, grutterswinkeltje, oude handgereedschappen en nog veel meer uit vervlogen jaren.

NIEBERT

Molenweg 62

MOLEN

De korenmolen is gebouwd in 1899 door molenmaker U. Holman uit Stroobos in opdracht van J. H. Nanninga, die zowel molenaar als bakker was. De molen is een zeskantige bovenkruier met stelling, met onderdelen van een pelmolen uit Zandweer. Na restauraties in 1965 en 1973 is de molen op vrijwillige basis regelmatig in bedrijf. De molen

is de enige zeskantige molen in de provincie Groningen en de hoogste zeskantige molen van Nederland. De meeste molens hebben een achtkantige plattegrond. De molen is eigendom van de Stichting Het Groninger Landschap.

NIEHOVE

Kerkstraat 1

KERK

De kerk is rond 1230 gebouwd. In de noordmuur zijn nog de smalle 13-de eeuwse vensters te zien. De indeling van de zuidmuur is in de loop der eeuwen gewijzigd. Het driezijdig gesloten koor schijnt jonger te zijn dan de rest van het kerkgebouw. Oorspronkelijk waren er aan de noord- en zuidzijde twee precies tegenover elkaar gelegen ingangen. De sporen zijn nog zichtbaar. In 1619 is een

nieuwe ingang gekomen (zie het steentje boven de deur). Het interieur van de kerk is niet zo oud. De banken zijn uit het laatst van de 18-de eeuw, het doophek dateert uit de 17-de eeuw. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

In de kerk is een permanente tentoonstelling over de historie van het dorp en directe omgeving (Middag-Humsterland).

[ook open op zondag 12 september]

Niehove is in 2019 uit geroepen tot "mooiste dorp van Nederland"

NOORDHORN

Langestraat 48

DE GOUDEN LEEUW

De oorspronkelijke taveerne De Gouden Leeuw dateert uit 1622. Het was een pleisterplaats voor reizigers die van Groningen naar Leeuwarden reisden en vice versa. Het acht traveeën brede pand was in gebruik als herberg met bovenzaal. Aan de linkerkant van het pand is een doorrit. Het woonhuis is gebouwd in de 18-de eeuw. Rond 1830 werd het pand

verbouwd tot café en later werd het hotel Leujes. Tot 2012 was het een kostuummuseum. Nu doet het weer dienst als woonhuis.

NOORDHORN

Schipperstraat 2a

MOLEN DE FORTUNA

Koren- en pelmolen De Fortuna staat sinds 1890 op deze locatie, nadat een eerdere molen door brand verwoest was. De herbouw werd gedaan door molenmaker Menne Noordewier te Niezijl, afstammeling van een Gronings molenaarsgeslacht. In Grijpskerk werd in die tijd een molen gesloopt; deze werd in Noordhorn weer opgebouwd. Dit moet een hele

operatie zijn geweest aangezien in die tijd alles nog met paard en wagen werd vervoerd en met de hand weer opgebouwd. De Fortuna is een achtkante stellingmolen met twee maalkoppels en twee pelstenen en wordt sedert 1970 door vrijwilligers in stand en draaiend gehouden. In 2017 is de molen van nieuwe roeden voorzien.

In de molen is tevens een permanente tentoonstelling over de “Slag bij Noordhorn” in 1581. Deze toont op een aantal panelen de historische achtergronden en gebeurtenissen van de Schansenkrijg in het Westerkwartier. Verder is er een vitrine met bodemvondsten uit de 16e eeuw.

NOORDWIJK

KERK

Kerkstraat 4

Naar alle waarschijnlijkheid is de kerk ergens begin 1300 gebouwd. Het uit kloostermoppen opgetrokken monument staat op een opgeworpen heuvel midden in het dorp. De lengte van het gebouw bedraagt 16 meter, de breedte 7 meter. De klok die gegoten is in 1712, het doopvont dat als 17-de eeuws wordt gedateerd, de preekstoel die rond 1600 is gebouwd

en de kroonluchter die ergens in de 18-de eeuw werd gegoten, geven samen met het bankenpatroon het kerkgebouw een bijzondere uitstraling.

De kerk heeft in 2005 een rigoureuze restauratie ondergaan. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

Tevens expositie van Trees van der Velden: "Zie ze kijken"
www.kerknoordwijk.nl

[ook open op zondag 12 september van 14.00 tot 17.00 uur]

NUIS

COENDERSBORG

Oudeweg 15

De historie van de Coendersborg gaat terug tot de zeventiende eeuw. De oude borg raakte in verval en werd in 1813 vervangen door een landhuis: de huidige Coendersborg. Het pand is opgetrokken in neo-classicistische stijl met een lage beneden- en een hoge bovenverdieping. De rechthoekige schuur en het achterhuis staan links achter het

voorhuis. De schuur staat nog deels op een fundament van kloostermoppen. Het voorhuis, het achterhuis en de schuur hebben allen een wolfsdak. Het landhuis maakt deel uit van een historische buitenplaats, inclusief het Coendersbos, met een oppervlakte van 74 hectare. Het landgoed is in beheer bij de Stichting Het Groninger Landschap.

[ook open op zondag 12 september van 13.30 tot 17.00 uur]

NUIS

Nieuweweg 24

KERK

De laat-romaanse kerk is een recht gesloten zaalkerk en wordt door lisenen (verticale, iets uit de muur springende stroken zonder voetstuk of bekroning met een decoratieve functie) in drie traveeën verdeeld. De oorspronkelijke indeling van spaar-velden en ramen is sterk gewijzigd door het aanbrengen van grotere ramen. De oostgevel is goed

bewaard gebleven met een fraaie metselwerk in klimmende spaarvelden. In 1890 werd tegen de originele muur aan de westzijde, die sterk vocht doorliet, een een-steens nieuwe muur gebouwd. In 1906 werd het oude, bepleisterde portaal vervangen door het huidige. Naar de mode van die tijd niet in Groninger baksteen, maar van waalsteen opgetrokken. De preekstoel is versierd met symbolen van de vier jaargetijden. Opvallend zijn de 12 ruitvormige rouwborden, die oorspronkelijk uit Friesland komen. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

NUIS

Nieuweweg 17a

MUSEUM 'T RIEUW

Landbouw- en streekmuseum 't Rieuw is gevestigd in de gerestaureerde boerderij ten oosten van de Coendersborg. Dit rijksmonument wordt in de volksmond de "Boerderij van Kimm" genoemd wordt. In 1986 werd de vereniging "Eevm Omkiekn" (even terugkijken) opgericht, die zich ten doel stelt om werktuigen en gereedschappen van gemengde boerenbedrijven uit het Zuidelijk Westerkwartier te bewaren. "Rieuw" (ook: raif, raive, reeuw of riw) is het streektaalwoord voor gereedschap. De collectie bestaat uit gereedschappen, werktuigen en gebruiksvoorwerpen die tot in de jaren '60 van de 20-ste op een boerderij werden gebruikt. Er zijn enkele ambachtelijke werkplaatsen ingericht, zoals een smederij en een timmerwerkplaats, inclusief de bijbehorende gereedschappen. In de tuin achter het museum een uitgebreide collectie gerestaureerde landbouw-werktuigen, vroeger allemaal getrokken door paarden.

OLDEHOVE

Kerkpad 2

LIUDGERKERK

De geschiedenis van de kerk gaat vermoedelijk terug tot de 13-de eeuw en is genoemd naar de bekende apostel der Groningers, de heilige Liudger. De toren is hoog en zwaar.

In 1664 is de kerk grondig verbouwd met gebruikmaking van de kloosterstenen van het in 1580 afgebroken klooster van Aduard. Sporen van de families Ewsum, De Mepsche en Ripperda zijn zichtbaar in de 17-de eeuwse herenbanken met wapenschilden. U kunt afdalen in de

grafkelder van de kerk met het praalgraf van Weense gravin Margaretha von Cobenzl. Na de dood van haar eerste man werd zij verliefd op de pas 18-jarige Ludolf Luint Ripperda, de zoon van Johan Willem Ripperda, die net als ambassadeur in Wenen was aangesteld. Zij trouwden en in 1626 kwamen zij naar Nederland en vestigden zich in Oldehove op de Englumborg. Na haar vroege dood werd zij in de kerk van Oldehove in een prachtig praalgraf in de grafkelder bijgezet. De kerk is eigendom van Stichting Oude Groninger Kerken.

[ook open op zondag 12 september]

OOSTUM

Oostumerweg 15

KERK

Het kerkje ligt idyllisch op de wierde van Oostum. Het rechtgesloten kerkje stamt grotendeels uit de 13e eeuw. Ongeveer een eeuw jonger zijn de smalle westtravee en de dwarsstaande toren. Het zadeldak van de toren komt uit de 16e eeuw. Binnen zijn fragmenten van een wandschildering bewaard gebleven.

De bijzondere luidklok, gegoten door Henrik Kokenbacker, is aangekocht

voor 100 carolie guldens van de kerk van Feerwerd. Door het gebruik van verschillend gekleurde dakpannen (monniken en nonnen) zijn patronen zichtbaar: een Grieks kruis, een Christusmonogram?

Vanwege zijn bijzondere ligging is het kerkje meermaals door schilders van de Groningse kunstenaarsgroep "De Ploeg" op het doek vereeuwigd. Het kerkje is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken en wordt van tijd tot tijd nog gebruikt voor een bijzondere eredienst, een muziek- of toneeluitvoering.

[ook open op zondag 12 september]

SEBALDEBUREN

Provincialeweg 7

POLDERMOLEN DE EENDRACHT

Poldermolen De Eendracht werd in 1887 gebouwd nadat een voorganger uit 1801 was afgebrand. Tot 1970 werd de molen professioneel ingezet als gemaal van de Sebaldebuurstermolenpolder. De molen werd meerdere keren gerestaureerd. Bij de laatste restauratie werden beide vijzels weer maalvaardig gemaakt. De vrijwillig molenaar, die in het

herbouwde molenaarshuis woont, laat de molen zeer regelmatig de polder bemalen. Nabij het molenaarshuis staat een werkend schaalmodel van De Eendracht. De molen is eigendom van Stichting De Groninger Poldermolens.

[open op zaterdag 11 september van 9 tot 17 uur]
[en op zondag 12 september van 12 tot 17 uur]

TOLBERT

Hoofdstraat 27

CAZEMIERBOERDERIJ

De boerderij is ongeveer 400 jaar oud. Uit jaarringonderzoek blijkt dat drie eikenhouten gebinten dateren uit 1607. Heel bijzonder is, dat twee staanders aan de bovenkant een vorkconstructie hebben. De boerderij is het vroegste voorbeeld van de bouw van een zogenaamde Friese schuur in de provincie Groningen. Op basis van de oudst bekende tekening

(ca. 1830) wordt verondersteld dat de schuur vier gebinten lang was. Er stond toen een kop-romp boerderij. In 1875 voerden Gerrit en Gepke Cazemier een grote verbouwing uit, waarbij het oude woongedeelte werd gesloopt en de schuur werd doorgetrokken. Zo ontstond een boerderij van het Oldambtster (Oost-Groninger) type.

De boerderij is na een uitvoerige restauratie in 2013 het onderkomen van Oudheidkamer Fredewalda en enkele andere organisaties op het gebied van natuur en cultureel erfgoed en doet ook dienst als dorpshuis. Bijzonder is een maquette van het dorp Tolbert rond 1925.

Tevens exposities “Hier Radio Oranje” en “Vrijheid verstopt in beton”

www.cazemierboerderij.nl/exposities/

TOLBERT

Hoofdstraat 48

KERK

De kerk is omstreeks 1290 gebouwd. Het koor van de kerk is het oudste deel. In de 14-de eeuw werd het middenschip tussen koor en toren gebouwd. Tot de restauratie uit de jaren 1980/1990 bestond de indruk dat er een stenen gewelf in de kerk had gezeten. Uit bouwkundig onderzoek bleek, dat bij de bouw wel voorbereidende werkzaamheden bij de fundering zijn

getroffen, maar dat later nooit een stenen gewelf is aangebracht. De kerk heeft een houten zolder. De toren met zadeldak is niet altijd zo hoog geweest. Rond 1600 kreeg zij de huidige hoogte van circa 30 meter. Door het gebruik van verschillende steensoorten is de geschiedenis duidelijk af te lezen. Het orgel is gebouwd door Van Oeckelen en aan het begin van deze eeuw gerestaureerd. In het koor staat een fraai gerestaureerd kabinetorgel van H.H. Hess. De kerk is eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

ZUIDHORN

Zuiderweg 12

LANDGOEDBOERDERIJ PÁBEMA

De geheel omgrachte boerderij is gebouwd in het eerste kwart van de 19e eeuw. Het is een boerderij van het type kop-hals-romp, maar delen zijn veel ouder. Naast de boerderij staat nog een oude stookhut. Bijzonder is dat de mooie kant van de boerderij, de koopmanskant, naar de de landzijde c.q. de Westerdijk is gericht. Dit komt

omdat de Zuiderweg vroeger slechts een modderig kleipad was. Rond de boerderij ligt een neoclassicistische tuin.

Het pand is door de huidige bewoners grondig gerestaureerd met zeer veel aandacht voor detail. De voormalige koeien- en paardenstallen zijn omgebouwd tot erfgoedlogies. In 2014 is de boerderij uiteroepen tot mooiste herbestemde boerderij van Nederland. Zie verder ook artikel op pagina 10.

ZUIDHORN

Hoofdstraat 4

KERK

De ouderdom van het kerkgebouw is het best vast te stellen aan de binnenkant. De tufstenen muren, te zien achter het orgel en verder aanwezig onder het pleisterwerk van de kerk, wijzen op de oorspronkelijke bouw in de 11-de eeuw. In de 15-de eeuw werden de zijbeuken aan de kerk gebouwd. De ongeveer 40 meter hoge toren heeft een ingesnoerde naaldspits, die stamt uit de 17-de

eeuw. De preekstoel, die dateert uit 1698, heeft een kuip uit 1649. De preekstoel heeft twee klankborden waarvan de laagste dateert uit begin 20-ste eeuw. Het houtsnijwerk van de preekstoel bevat familiewapens van Clant, Siccama, Meinema en Buningh. Het orgel is gebouwd in 1792 door de bekende orgelbouwers Arp Schmitger en H.H. Freytag. Het werd geschonken door de bewoners van de Hanckemaborg (Clant) en de Klinckemaborg (Siccama).

Twee organisten bespelen het orgel en beantwoorden vragen:

10.00 - 11.30 uur en 13.00 - 15.00 uur

ZUIDHORN

Jellemaweg 16

FIETSMUSEUM GARAGE BIRZA

De geschiedenis van de familie Birza in Zuidhorn begint in 1897 aan de Hoofdstraat/hoek Nieuwstraat. Daar kocht Jacobus Birza een smederij. Na 28 jaar gaat Jacobus Birza in 1925 verder aan de Jellemaweg 16. Het begint met een smederij, maar als er steeds meer motoren en automobielen komen, gaat men zich daar op richten. Jan Birza neemt de

zaak over. En in 1963 komt met Coos Birza de derde generatie: een garage, benzinepomp, rijwielzaak en fietsreparatie. De zaak wordt uiteindelijk in 2006 beëindigd.

De fiets loopt als een rode draad door al die jaren van het bedrijf heen. De fiets ontstaat in dezelfde tijd als het bedrijf en ontwikkelt zich in dezelfde periode. De ontwikkeling van de fiets is in het museum te zien, aangevuld met veel affiches en toebehoren. Met daarnaast veel fotomateriaal over het bedrijf en de familie Birza.

OPEN MONUMENTENDAG EN COVID-19

Het is een tijd onzeker geweest of Open Monumentendag vanwege de coronamaatregelen doorgang zou kunnen vinden. In samenspraak met de landelijke organisatie hebben wij vastgesteld dat de opengestelde monumenten in feite kleinschalige culturele plekken zijn en dat met inachtneming van de gebruikelijke richtlijnen bezoek aan monumenten mogelijk moet zijn. Wij hechten er echter wel aan dat de bekende richtlijnen goed in acht genomen worden en de aanwijzingen van de beheerders van de opengestelde monumenten opgevolgd worden. Alleen dan is het mogelijk om deze Open Monumentendag op een verantwoorde wijze te laten doorgaan.

Wij wijzen u daarom op het volgende:

- *De gebruikelijke richtlijnen van het RIVM zijn van toepassing*
- *Kom niet als u verschijnselen heeft die op corona kunnen duiden*
- *Bij de monumenten wordt veelal aangegeven hoeveel mensen er tegelijk binnen kunnen zijn*
- *Het kan dus voorkomen dat u soms even moet wachten om naar binnen te kunnen gaan*
- *Houd 1,5 meter afstand en volg de evt. looproute*
- *Vermijd drukte; kom evt. op een wat later tijdstip terug*
- *Houd u altijd aan de aanwijzingen van de beheerder!!*

Open Monumentendag Westerkwartier 2021 wordt ondersteund door:

Dit programmaboekje is met grote zorg samengesteld. Toch kan het zijn dat er na de afronding nog wijzigingen plaatsvinden in deelname van monumenten aan Open Monumentendag 2021.

Kijk voor de actuele gegevens op onze website:
www.openmonumentendagwesterkwartier.nl

of scan de QR-code

Monumentaal sluizencomplex Aduarderzijl

Stichting Open Monumentendag Gemeente Westerkwartier

Dokter Mansholtweg 8
9356BH Tolbert

www.openmonumentendagwesterkwartier.nl
omd.westerkwartier@gmail.com